

Lletra oberta que 1.300 científics (enginyers, físics i tècnics) de la Regió de Ginebra van adreçar, el novembre d'aquell mateix any, als governs francès, italià i alemany implicats en el supergenerador, advertint-los dels perills inassumibles per a les poblacions.

Ivo Rens va viure intensament aquestes batalles, en una mobilització científica i humanista que recordava el precedent de 1955 amb el Manifest encapçalat per Bertrand Russell i Albert Einstein contra l'arma nuclear. A l'època que el vaig conèixer estava plenament immers en aquesta coordinació de tants esforços, i d'aquesta manera m'ho feia saber:

«Des de Ginebra –punt de partença de tantes iniciatives humanitàries–, vam voler informar la societat i els governants de la profunda inquietud que sentíem davant la construcció del supergenerador, a causa, sobretot, del tipus de societat, política, militaritzada i centralitzada, que aquestes instal·lacions corren el risc d'imposar als pobles europeus. Entre les conseqüències més que probables de la societat del plutoni, el perillósíssim combustible que es fa servir en els supergeneradors, hi ha l'extensió a l'esfera civil de la pràctica

de cada país es doni prioritats a la investigació i al desenvolupament de les energies alternatives.

Va ser complicat organitzar el nucli impulsor inicial?

A poc a poc vam anar formant un comitè de llançament de la Crida de Ginebra, constituït per 25 o 30 personalitats universitàries que es van comprometre i que, com jo, creien que la dimissió, en aquelles circumstàncies, havia de ser considerada culpable. Vull destacar els noms de Lucien Borel, professor de termodinàmica a l'Escola Politècnica Federal de Lausana; el físic nuclear francès Lew Kowarski; l'escriptor suís Denis de Rougemont; Jean Rossel, professor de física a la Universitat de Neuchâtel; Gilles Petitpierre, professor a la Facultat de Dret de Ginebra; Michel Brelaz, historiador; Charles Enz, professor de física teòrica a la Facultat de Ciències de Ginebra; Pierre de Senarclens, professor a la Facultat de Ciències Socials i Polítiques de Lausana, etc. En fi, gent de primer ordre, advocats, enginyers, metges, físics, historiadors, teòlegs, literats, economistes, etc. Amb ells vaig redactar el text de l'Appel de Genève, que es va fer conèixer l'octubre de 1978 i difós en francès, alemany, italià,

i el seu desmantellament, després de vint anys d'una lluita constant per aconseguir-ho. Vaig sentir un alleujament, barreja de joia i orgull, pensant en els meus fills, en els ciutadans de tot Europa, inclosos tots aquells filisteus que no van voler «mullar-se».

L' infern del poder

Aquesta epopeia l'honora, i des de Catalunya –vostè ja ho sap– alguns també vam brincar d'alegria en saber-ho. En el curs d'aquests vint anys, vostè devia viure moments...

Ui! Realment, vaig conèixer l'entranya i l'infern del poder. Pensi que el període 1975-1981, després de dues crisis energètiques i en plena eufòria tecnocràtica cap a l'energia nuclear, va estar marcat per la radicalització de les meves reflexions filosòfico-polítiques, basades cada cop més en l'ecologia global, la no-violència i la lluita contra la megatecnologia nuclear i social, l'exemple màxim de la qual era aquest Supergenerador que ens col·locaven al cor d'Europa.

Va tenir ocasió de saber com era per dins?

a visitar el SuperPhénix. Era impressionant de gran i de sorollós. A la sala de confinament hi haurien cabut, ben bé, diverses catedrals com la de saint Pierre, de Ginebra, i el soroll de les màquines era tan eixordador que, per poder parlar entre nosaltres, ens van donar uns cascos amb micros incorporats. Recordo que el professor Jean Rossel, que ja devia tenir els seus setanta anys, va agafar una claustrofòbia instantània i em demanà de marxar, però vaig intentar calmar-lo, perquè no podia fer altra cosa que quedar-me allí com ell i els altres. En fi, després d'una reunió de treball, en què els meus col·legues van plantejar a la direcció qüestions tècniques de seguretat sense que se'ls respongués satisfactoriament, vaig marxar d'allí amb la impressió d'haver tornat de l'infern.

Una temporada a l'infern, que deia Rimbaud, diu que va bé per estimar més la vida.

Ja pots dir-ho. Bé, nosaltres vam continuar fent la nostra feina d'oposició i, a partir de la tardor de 1988, amb el Supergenerador encara aturat, vam afegir-nos a la iniciativa de la World Wildlife Found (Fons Mundial per la Vida Salvatge), de Ginebra i Suïssa, amb molts més

en fi, sobre l'ecologisme al llindar del segle XXI.

Revisant vells papers que m'enviava Ivo Rens hi trobo intuïcions certament sorprenents i actualíssimes, com, per exemple, les seves «Reflexions sur le catastrophisme actuel», publicades el 1975 al volum col·lectiu Pour une Histoire Qualitative (Presses Universitaires Romanes), escrites en col·laboració amb Jacques Grinevald. Aquest llarg estudi, que fa un repàs històric dels temors i les ambicions de la societat occidental al llarg dels segles, i sobretot a partir de la bomba atòmica d'Hiroshima (1945), s'acaba amb una reflexió que sembla escrita abans d'ahir, tot i tenir trenta anys. «Consideren que la progressió quasi general de la criminalitat a Occident des de l'última guerra mundial podria provenir de la pèrdua del sentit de la vida, deguda a la incertesa del futur, que es tradueix, també, en la degradació de l'equilibri psíquic i de la integració social d'una part creixent de la població». Però la part rellevant de la reflexió –destinada a contestar tots aquells qui, des del poder, acusen de «catastrofistes» els qui n'estan al marge o decididament en contra– està en la diferenciació que plantejen

«L'elecció del plutoni comporta la proliferació accelerada de les armes de destrucció massiva i una alteració important dels drets democràtics i les llibertats individuals.»

«La violència simbòlica de les institucions defensades per la ideologia dominant comporta una dinàmica catastròfica.»

militar del secret, perquè l'elecció del plutoni a nivell internacional comporta la proliferació accelerada de les armes de destrucció massiva i una alteració important dels drets democràtics i les llibertats individuals».

També un fre al desenvolupament de les energies renovables?

Totalment. Lluny de permetre un hipotètic relançament econòmic o l'absorció de l'atur, podria ecològicament conduir la humanitat a un cul-de-sac, impeding tota reconversió cap a les tecnologies dolces, que requereixen una mà d'obra abundant. El recurs al plutoni, lluny d'alliberar-nos de la nostra creixent dependència respecte a l'energia fòssil, ens apartaria, per tant, de l'exploració prioritària d'aquest flux inesgotable d'energia solar, l'únic capaç d'assegurar-nos una supervivència a llarg termini.

El debat sobre el Supergenerador

Què pretén, doncs, aquesta Crida que va llançar des de Ginebra?

Hem proposat a tots nivells que els Parlaments, els governs i els grups polítics i socials obrin un gran debat sobre aquesta gran disjuntiva social on tothom pugui expressar-se i que un cop informats els pobles europeus es pronunciïn sobre el Supergenerador, amb la petició que prèviament les obres s'aturin mentre dura aquest debat i, finalment, l'exigència que en la política científica

anglès i espanyol. Vam recollir 50.000 signatures a través d'Europa occidental i, durant aquests tres anys, de 1978 a 1981, en què vaig ser president de l'Associació, vaig intentar mobilitzar l'opinió pública europea contra aquest projecte extremament perillós, tot i que no em feia gaire il·lusions sobre les nostres possibilitats d'èxit.

Va trigar, però va arribar.

Sí, el juny de 1997, quan el govern socialista de Lionel Jospin anuncià l'abandonament del SuperPhénix

I tant! Malgrat el nostre militantisme, el SuperPhénix començà a funcionar el 31 de desembre de 1985, però a partir del març de 1987, a causa d'una greu avaria, va estar aturat prop de dos anys. En aquest intermig, i després d'haver promogut una subscripció pública que permetés finançar el treball d'uns experts científics independents per avaluar la seguretat de la central, el director del complex nuclear, Pierre Schmitt, a qui jo ja havia contradit en un debat públic, convidà una delegació nostra

mitjans econòmics i un equip d'advocats, que proposà accions prop de les jurisdiccions administratives franceses per tal d'impedir la nova posada en marxa del superreactor de Creys-Malville i, si era possible, la seva aturada definitiva. Totes les ciutats i pobles de la regió ginebrina s'hi adheriren. Malgrat tot, no fou suficient, perquè el govern conservador de Balladur, l'agost de 1994, tornà a donar l'ordre d'engegar el reactor. Però ja estàvem a prop de la fi, perquè aquella avaria inicial no s'havia pogut subsanar com calia i no s'obtenia més plutoni del que es cremava, a més dels costos enormes que comportava tot allò.

Stratégies Energétiques. Biosphère & Société

Veig, amb satisfacció, que durant els anys noranta i fins ara van editant una col·lecció de revistes-llibres molt interessant.

En efecte, després del Butlletí Gazette de l'APAG (Association Pour l'Appel de Genève), que va durar dos anys, el 1990 em vaig plantejar substituir-lo per una revista anual temàtica, a manera d'informes amplis sobre els temes que havíem anat tractant, que vam titular *Stratégies Energétiques. Biosphère & Société*, amb dossiers sobre la qüestió nuclear i l'efecte hivernacle, la radioactivitat, l'ús racional de l'energia, l'explosió demogràfica i el desenvolupament sostenible, el dret internacional i la política ambiental i,

de l'origen del catastrofisme actual: «¿Cal incriminar els "catastrofistes", en el sentit de pessimistes permanents que veuen desastres a tot arreu, o bé no serà que la violència simbòlica de les institucions defensades per la ideologia dominant comporta una dinàmica catastròfica?».

Parlant de les primeres catàstrofes regionals o planetàries que anunciava la problemàtica mundial, Rens i Grinevald es referien, el 1975, a qüestions més actuals que mai: el xantatge atòmic d'un país afamat sobre un país ric, l'ús d'armes de destrucció massiva o l'augment, fins i tot mínim, del nivell dels oceans a causa de la pol·lució tèrmica.

En aquesta perspectiva, deien fa trenta anys que podria ser que el catastrofisme actual desemboqués sobre un nihilisme generador de violència i caos. Que cadascú jutgi sobre la vigència d'aquesta afirmació.

Ivo Rens, en definitiva, és un altre pioner de les coses que el món –potser una mica tard, com gairebé sempre– va comprendre, com, per exemple, també, les relacions entre ecologia i política, textos que publicà a la revista *Cadmos* (1979), els benemèrits quaderns trimestrals que, des de mitjans segle xx, fundà a Ginebra Denis de Rougemont, al costat de tota una generació, com la de Rens, tan desconeguda en la difusió pública del seu pensament, però tan fonamental per a la supervivència d'un humanisme valeros.

